

Rozdział XIV

Materialnoprawne oraz formalnoprawne następstwa przelewu wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym po stronie wierzyciela

Results of cession of liabilities conjugated with bank enforcement title under substantive and formal law on the creditor party

Hubert Sarżyński

Uniwersytet Wrocławski

Streszczenie

Opracowanie dotyczy omówienia następstw cesji wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym z punktu widzenia prawa materialnego oraz procesowego. W pierwszej kolejności została omówiona podstawa prawna istnienia bankowego tytułu egzekucyjnego oraz jego istota i charakterystyka, a następnie zostały przedstawione instytucje prawne, które mają zasadnicze znaczenie dla dokonania cesji oraz jej następstw w sferze praw nabywcy takiej wierzytelności. Opracowanie zamknęło się omówieniem najnowszego orzecznictwa polskiego Sądu Najwyższego, który, podejmując tematykę tychże następstw, sprecyzował ograniczenia materialnoprawne oraz formalnoprawne będące konsekwencją zmiany podmiotowej po stronie wierzyciela w przypadku wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym.

Słowa kluczowe

prawo bankowe, następstwo stron, obrót wierzytelnościami, przedawnienie, tytuł wykonawczy, klauzula wykonalności, zaspokojenie roszczenia

Abstract

The article concerns effects on the cession of liabilities conjugated with bank enforcement title under substantive and formal law. First, the legal basis and essence of bank enforcement title were presented, then legal institutions which relevance is crucial for delivering transfer agreement and its results in terms of legal sphere of purchaser of such liability were introduced. The final part of the article is an overview of the latest polish Supreme Court judgments, which considered the subject of such legal effects, that specified substantive and material law limitations being results of alteration on the creditor party in case of liabilities connected with bank enforcement title.

Keywords

bank law, succession of parties, debt trade, laches, execution title, execution clause, satisfaction of a claim

Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2015 r.¹ Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność przepisów ustawy Prawo bankowe² dotyczących kompetencji banków do wystawiania Bankowych Tytułów Egzekucyjnych (dalej BTE). Trybunał Konstytucyjny uznał bowiem przepis art. 96 ust. 1 oraz art. 97 ust. 1 wspomnianej ustawy za niezgodne z art. 21 ust. 1 Konstytucji RP, które utraciły moc obowiązującą z dniem 1 sierpnia 2016 r. Skutki przedmiotowego orzeczenia mają bardzo doniosłe znaczenie dla działalności banków, a co za tym idzie, również dla obrotu wierzytelnościami bankowymi. Omawiany wyrok spowodował jednocześnie zakończenie uprzywilejowanej pozycji banków w stosunku do wszelkich podmiotów korzystających z ich usług. Uprawnienie instytucji zaufania publicznego, jakimi są banki, do wystawiania BTE, a jeszcze wcześniej Bankowych Tytułów Wykonawczych pozostających poza jakimkolwiek nadzorem sądowym były przedmiotem szerokiej krytyki przedstawicieli doktryny³. Najczęściej podnoszonymi zarzutami były naruszenia zasady równości w stosunkach cywilnoprawnych, prawa do sądu, prawa do obrony czy też niedostateczna ochrona konsumenta w czynnościach podejmowanych z podmiotami profesjonalnymi. Poglądy te zostały podzielone przez Trybunał Konstytucyjny w przywołanym wyroku i począwszy od 1 sierpnia 2016 r. żaden bank nie jest uprawniony do wystawiania oraz wprowadzania do obrotu prawnego BTE. Niemniej jednak wszelkie Bankowe Tytuły Egzekucyjne wystawione przed dniem zakończenia obowiązywania tych przepisów, a także, co bardzo istotne ze względu na późniejsze rozważania, wobec których złożono wnioski o nadanie klauzuli wykonalności, zachowują swoją ważność i są podstawą prowadzenia egzekucji w obrocie prawnym. W niniejszym opracowaniu przedmiotem analizy będzie problematyka obrotu wierzytelnościami bankowymi, które, będąc wyposażone w BTE, mogą stanowić przedmiot cesji. Na szczególną uwagę zasługuje stanowisko Sądu Najwyższego w zakresie transferu uprawnień z tytułu umów zawieranych z bankami, a zwłaszcza ustalenie, jakie konsekwencje w sferze prawa materialnego oraz procesowego wywołuje fakt, iż podmioty inne od banku wstępują zamiast niego do zaistniałych stosunków prawnych i toczących się procesów. Na początek niezbędne będzie zwięzłe przedstawienie instytucji prawa procesowego oraz materialnego znajdujących zastosowanie w przedmiotowej problematyce, zanim będzie można przejść do szczegółowej analizy tych specyficznych stosunków prawnych.

¹ Wyrok TK z dnia 14 kwietnia 2015 r., P 45/12.

² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t. j. Dz. U. z 2015 r., poz. 128).

³ Zob. R. Sura, *Bankowy tytuł egzekucyjny*, Lublin 2008, s. 11-13; A. Janiak, *Nietrafność i nieaktualność orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 maja 1995 r. o zgodności przywilejów bankowych z Konstytucją*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 5, s. 28; A. Szpunar, *Glosa do postanowienia SN 16 grudnia 1994 r., I KZP 31/94*, OSP 1996, z. 1, poz. 12.

Bankowy tytuł egzekucyjny, do momentu utraty przezeń mocy obowiązującej, niewątpliwie stanowił oraz stanowi nadal akt, który z mocy ustawy podlegał egzekucji sądowej – zgodnie z regulacją zawartą w art. 777 § 1 ust. 3 k.p.c.⁴ Tego rodzaju konstrukcja stwarzała po stronie banku przewagę względem dłużnika, gdyż BTE po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności stanowi podstawę wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Zastępuje więc merytoryczne orzeczenie sądu, pozwalając na całkowite obejście sądowego postępowania rozpoznawczego (często czasochłonnego oraz generującego dodatkowe koszty), gdyż konsekwencje obu tych sposobów są tożsame⁵. Tym samym, zgodnie z poglądem zaprezentowanym przez E. Kryńskiego, instytucja BTE jest szczególnie uciążliwa dla dłużnika banku, gdyż pozbawia go prawa do obrony, które przysługiwało mu, gdyby został pozwany w procesie cywilnym⁶. Ustawa Prawo bankowe w art. 96 przewidywała szereg wymogów, które bank musiał spełnić, aby możliwe było złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności na wydany przez siebie tytuł⁷. Dodatkowym warunkiem niezbędnym dla skutecznego istnienia BTE jest wydanie go w związku z dokonaną czynnością bankową – tj. pomiędzy bankiem a dłużnikiem kredytobiorcą musiał zaistnieć bankowy stosunek obligacyjny, w zakresie wyznaczonym ustawą⁸. Ze względu na przywilej, jakim jest możliwość wystawienia takiego dokumentu oraz fakt, iż jest on przypisany tylko jednej kategorii podmiotów, istnieje pogląd w doktrynie, że wymogi te musiały być przestrzegane w sposób ścisły oraz z wyłączeniem analogii, co w przypadku naruszenia tychże obostrzeń musiało skutkować wadliwością tytułu⁹. Analizując funkcje BTE, należy wyróżnić trzy podstawowe funkcje, tj. stwierdzenie wymagalności roszczenia, wykazanie dobrowolności wykonania zobowiązania przez dłużnika na rzecz banku oraz uzewnętrznienie woli banku, który chce w ten sposób zaspokoić swoje roszczenie w stosunku do dłużnika¹⁰. Znając przesłanki wystawienia BTE oraz funkcje, jakie

⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1822), dalej k.p.c.

⁵ Zob. A. Hrycaj, *Bankowy tytuł egzekucyjny*, Poznań 2002, s. 37.

⁶ E. Kryński, [w:] W. Góralczyk (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 332.

⁷ W myśl przywołanego przepisu obligatoryjnymi elementami formalnymi BTE są: oznaczenie banku wystawcy tytułu, dłużnika zobowiązanego do zapłaty, daty wystawienia tytułu, oznaczenie należności wraz z datą wymagalności wraz z odsetkami i terminami ich płatności, oznaczenie czynności bankowej z której wynika należność. Ponadto winien zawierać pieczęć banku wraz z osobą uprawnioną do działania w jego imieniu.

⁸ Są to: przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów, prowadzenie innych rachunków bankowych, udzielanie kredytów, udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw, emitowanie bankowych papierów wartościowych, przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych, wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

⁹ Zob. J. Mojak, E. Niezbecka, *Kontrowersje wokół bankowego tytułu egzekucyjnego*, „Monitor Prawny” 2000, nr 4, s. 220; M. Lewandowski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 4, s. 44.

¹⁰ M. Bączek, [w:] W. Góralczyk (red.), *op. cit.*, s. 453.

spełnia, należy rozważyć charakter samej czynności sporządzenia tytułu. Jeżeli przyjmiemy za A. Szpunarem, że czynności prawne to stany faktyczne, których istotną częścią składową jest co najmniej jedno oświadczenie woli¹¹, to należy dojść do wniosku, że sam akt sporządzenia BTE nie jest sam w sobie czynnością prawną. Sporządzenie tytułu jest czynnością techniczną i wewnętrzną banku, stąd nie może spełniać przesłanek dla czynności prawnej. Jak zauważa A. Hrycaj, nie możemy mówić w tym przypadku o oświadczeniu woli, gdyż byłoby to równoznaczne z zrzeczeniem się przez bank dochodzenia wierzytelności na drodze procesu sądowego¹². W doktrynie wyrażono stanowisko, że zapłata świadczenia może nastąpić również po wystawieniu BTE, co czyniłoby ewentualny proces zbytecznym¹³. Rozpatrując sprawę pod kątem doniosłości procesowej sporządzenia BTE, należy stwierdzić, iż sam fakt stworzenia dokumentu nie stanowi czynności procesowej, gdyż nie toczy się w tym momencie żaden proces. Brak jest elementów konstytuujących postępowanie, tj. podmioty oraz przedmiot procesu. Wystawienie tytułu nie uniemożliwia w przyszłości dochodzenia roszczeń na drodze procesu cywilnego ani nie pozbawia banku interesu prawnego w jego dochodzeniu. Zamykając rozważania na temat bankowego tytułu egzekucyjnego należy jeszcze raz podkreślić, że BTE stanowi tytuł egzekucyjny w myśl przepisów prawa cywilnego procesowego, którego charakterystyka prowadzi do wniosku, iż jest to mało kosztowny oraz sprawny substytut postępowania rozpoznawczego. W ten sposób została zachwiana lub nawet całkowicie zniwelowana zasada równości stron, gdyż banki jako podmiot profesjonalny w równorzędnym obrocie cywilnym posiadały uprawnienia do wszczęcia egzekucji, jednocześnie wyłączając możliwość obrony dłużnika na etapie sądowym. Asymetria w tym przypadku była jeszcze wydatniejsza, jeżeli spojrzymy na kompetencje sądu, który w żaden sposób nie badał merytorycznych przesłanek wystawienia BTE – gdyż nie był do tego kompetentny – a jedynie dokonywał kontroli wystawienia tytułu ze względu na warunki formalne. Nie sposób uznać także wystawienia BTE za czynność prawną i przez to procesową, aczkolwiek istnieje pogląd w doktrynie, iż jest to czynność wykonywana poza procesem, która wywołuje skutki procesowe¹⁴. Niezależnie od powyższej kwalifikacji, BTE stanowił przedmiot przywileju banku a nie jego obowiązek. Z tego względu dobór odpowiedniej drogi do zaspokojenia roszczeń z tytułu czynności bankowych był nieskrępowaną kompetencją banku.

Sam akt wydania bankowego tytułu egzekucyjnego nie stanowi podstawy wszczęcia postępowania egzekucyjnego i prowadzenia egzekucji sądowej przez komornika. Ko-

¹¹ A. Szpunar, *Uwagi o pojęciu czynności prawnej*, „Państwo i Prawo” 1974, z. 12, s. 3 i n.

¹² A. Hrycaj, *op. cit.*, s. 37.

¹³ F. Zedler, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2001 r., III CZP 42/01*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 11-12, s. 160 i n.

¹⁴ R. Sura, *op. cit.*, s. 181.

nieczne jest uzyskanie klauzuli wykonalności przez wierzyciela, tj. bank w postępowaniu klauzulowym przed właściwym sądem. Charakter prawny postępowania o nadanie klauzuli wykonalności jest przedmiotem rozważań i sporów, gdzie ścierają się ze sobą dwa ugruntowane historycznie oraz doktrynalnie poglądy. Jeden z nich umiejscawia postępowanie klauzulowe w ramach postępowania egzekucyjnego lub w ogóle nie dostrzega potrzeby jego wyodrębniania¹⁵, drugi natomiast dostrzega jego autonomię i wskazuje, iż konieczne jest oddzielenie ze względu na specyfikę oraz cechy odróżniające je od postępowania rozpoznawczego czy egzekucyjnego¹⁶. Nie zgłębiając szczegółów przedmiotowego sporu, przyjmuję jako słuszny i uzasadniony dominujący współcześnie pogląd, że postępowanie klauzulowe jest autonomiczne w stosunku do postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego¹⁷. Przyjęcie takiego charakteru postępowania klauzulowego ma o tyle istotne znaczenie, że zgodnie z normami zawartymi w art. 13 § 2 k.p.c. znajdują tu zastosowanie – obok zasad naczelnych postępowania cywilnego – także zasady dotyczące procesu a nie postępowania egzekucyjnego¹⁸. Dla dalszych rozważań istotne będzie również zagadnienie funkcji, jakie spełnia postępowanie klauzulowe. Jako funkcję zasadniczą wyróżnia się kontrolę sądu nad przesłankami umożliwiającymi nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, a w konsekwencji stwierdzenie, iż obowiązek zawarty w tym tytule nadaje się do egzekucji i podlega egzekucji w drodze przymusu¹⁹. Nadanie klauzuli wykonalności może niejednokrotnie wymagać przeprowadzenia merytorycznego rozpoznania sprawy, stąd powstaje wątpliwość, czy nie będzie ono prowadziło do utworzenia swoistego postępowania rozpoznawczego. A. Marciniak podnosił argument, że dopuszczenie sądu klauzulowego do orzekania o aspektach merytorycznych sprawy „burzy czystość teoretycznej konstrukcji tego postępowania”²⁰. Sam autor do-

¹⁵ Zob. M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego, część druga, postępowanie cywilne i zabezpieczające*, Lwów 1933, s. 535; E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 83. Pogląd ten był również obecny w orzecznictwie Sądu Najwyższego – uchwała SN z dnia 5 lipca 1974 r., III CZP 25/74, OSNCP 1975, nr 1, poz. 2; uchwała SN z dnia 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88, OSP 1990, nr 8, poz. 301; a także sądów apelacyjnych – m. in. postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 31 października 1991 r., I ACr 262/91, OSA 1992, nr 5, poz. 41.

¹⁶ Zob. S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego, część II, postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933, s. 20 i n.; I. Gil, P. Gil, *Postępowanie klauzulowe*, Warszawa 2007, s. 29; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005, s. 11.

¹⁷ Argumenty przywoływane przez doktrynę we wspomnianych wcześniej publikacjach wskazują na dyspozycyjność tego postępowania, różne podmioty postępowania w stosunku do postępowania egzekucyjnego, czy też kompetencje sądu orzekającego do rozpoznania sprawy pod kątem merytorycznym, do czego nie są upoważnione organy egzekucyjne na gruncie przepisu art. 804 k.p.c.

¹⁸ I. Gil., P. Gil, *op. cit.*, s. 29

¹⁹ Zob. R. Sura, *op. cit.*, s. 247; I. Gil, P. Gil, *op. cit.*, s. 29; M. Muliński, *op. cit.*, s. 12; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego. Tom I*, Warszawa 1994, s. 167.

²⁰ A. Marciniak, *Postawa egzekucji sądowej (tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991, s. 128.

strzeżę, iż proponowany model znajduje uzasadnienie jedynie w teorii, zaś ewentualnego uzasadnienia takiego poglądu można by poszukiwać na gruncie interpretacji językowej bądź systemowej. Pogląd powyższy jest trudny do zaakceptowania, zwłaszcza w kontekście zasady sprawności postępowania cywilnego. Dotyczy to zwłaszcza nieskomplikowanych zagadnień materialnoprawnych takich jak: zbadanie skuteczności cesji wierzytelności oraz następstwa prawnego lub urzeczywistnienie się warunku albo nadejście terminu. Nie byłoby uzasadnione z punktu widzenia ekonomiki procesowej i interesu wierzyciela, aby takie kwestie były rozpatrywane we właściwym postępowaniu rozpoznawczym. Warto zauważyć, że cesja wierzytelności może nastąpić na każdym etapie postępowania, w tym na etapie związanym z nadaniem klauzuli oraz egzekucyjnym. Konieczność wszczynania ponownej procedury wiążącej się z prowadzeniem procesu od samego początku stanowiłaby nadmierne obciążenie dla cesjonariusza, a w konsekwencji czyniłaby działalność profesjonalnych podmiotów windykacyjnych nierentowną. Z tego względu pogląd mówiący o umożliwieniu sądowi klauzulowemu rozpatrywanie *prima facie* prostych zagadnień merytorycznych znalazło uznanie w doktrynie, a także w praktyce sądowej²¹. Mechanizmem zabezpieczającym postępowanie klauzulowe przed przekształceniem w swoiste postępowanie rozpoznawcze są normy zawarte w przepisach art. 786–788 k.p.c., które przyjmują co do zasady dokument jako jedyny środek dowodowy. Oznacza to, iż wykazanie okoliczności wskazanych w treści przywołanych przepisów, jak np. nadejście warunku bądź przejście uprawnień, innym środkiem dowodowym spowoduje, iż sąd odmówi nadania klauzuli wykonalności i konieczne będzie wszczęcie właściwego postępowania rozpoznawczego. Z punktu widzenia ochrony praw wierzycieli oraz ich następców prawnych niebagatelny jest także wpływ wniosku o nadanie klauzuli wykonalności na bieg terminu przedawnienia. Ścierają się tutaj dwa poglądy mówiące o wstrzymaniu biegu przedawnienia przez wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bądź o braku takiego skutku. Obiektem sporów oraz wątpliwości dotyczących tej kwestii jest brzmienie przepisu art. 123 §1 pkt 1 k.c., a dokładniej pojęcie czynności „przedsięwziętej bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia”. Wyróżnia się dwie interpretacje wspomnianego przepisu – jedna traktująca czynność bezpośrednią jako czynność, której dokonanie jest niezbędne z punktu widzenia interesu prawnego (bez znaczenia jest tu efekt w postaci osiągnięcia celu – czynność ma być warunkiem *sine qua non* dochodzenia roszczenia), bądź też traktująca czynność bezpośrednią jako czynność obiektywnie skuteczną, tj. uznajemy za bezpośrednią jedynie taką czynność, która może doprowadzić do realizacji jednego z założonych celów²². Część doktryny oraz niektóre ze stanowisk Sądu Najwyższego uznają za bardziej przeoko-

²¹ Zob. I. Gil., P. Gil, *op. cit.*, s. 30; M. Muliński, *op. cit.*, s. 15.

²² Zob. M. Muliński, *op. cit.*, s. 100 i n.

nujący drugi z wymienionych poglądów, ponieważ wskazują, iż jest on bardziej uzasadniony ze względu na językową wykładnię wspomnianego przepisu. Skoro przerwanie biegu przedawnienia ma nastąpić w wyniku czynności podjętej bezpośrednio w celu ustalenia lub dochodzenia roszczenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia (co ustawodawca wyraził *expressis verbis* w przywołanym przepisie), to przy założeniu, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności nie spełnia przesłanek uznania go za jeden z wymienionych celów, to zasadnym jest twierdzenie, że nie stanowi on czynności podjętej bezpośrednio, gdyż nie jest on obiektywnie skuteczny w realizacji praw podmiotowych powoda²³. Pogląd przeciwny opiera się na uznaniu, że czynność bezpośrednia ma mieć walor niezbędności i konieczności do spełnienia celów wskazanych w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Według W. Bryła, wniosek o nadanie klauzuli wykonalności przerywa bieg przedawnienia, „skoro bez klauzuli wykonalności wierzyciel nie mógłby uzyskać zaspokojenia swego roszczenia w drodze przymusu”²⁴. Stanowisko to zostało również przyjęte w szeregu orzeczeń Sądu Najwyższego²⁵, co *prima facie* może stwarzać pozorną sprzeczność w orzecznictwie, ale należy zwrócić uwagę na fakt, że tezy uzasadniające przerwanie biegu przedawnienia poprzez wniosek o nadanie klauzuli są aktualniejsze, biorące pod uwagę współczesny ustrój społeczno-gospodarczy, zależności społeczne oraz obecną teorię i filozofię prawa, *ergo* winny one stanowić istotny czynnik opiniotwórczy oraz argumentacyjny przy dyskursie doktrynalnym i sądowym. Szczególnie istotny z punktu widzenia tegoż sporu jest pogląd wyrażony w wyroku z dnia 23 listopada 2011 r., gdzie Sąd Najwyższy dokonał interpretacji czynności podjętej bezpośrednio i pośrednio, mianowicie „Przerywa bieg terminu przedawnienia tylko taki wniosek, którego konieczność wynika z przyczyn leżących po stronie dłużnika. Konieczność podjęcia czynności przerywającej bieg przedawnienia musi więc zostać wymuszona przez dłużnika – tak należy rozumieć zwrot «czynność podjęta bezpośrednio w celu dochodzenia...». Czynność, której potrzeba podjęcia nie została wywołana przez dłużnika lecz przez wierzyciela, zmierza pośrednio do dochodzenia roszczenia”. Konfrontując oba zapatrywania, na zdecydowaną aprobatę zasługuje pogląd odrzucający interpretację językową *sensu stricto*, przyjmujący konieczność i niezbędność jako przesłankę warunkującą bezpośredniość danej czynności, a rezygnujący z obiektywnej skuteczności danej czynności. Pozytywna ocena tego poglądu jest

²³ Por. M. Muliński, *op. cit.*, s. 102-105; A. Brzozowski, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks Cywilny. Komentarz*, Warszawa 2002, t. I, s. 327; S. Rudnicki, [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego*, Warszawa 2003, ks. I, s. 438; G. Sikorski, *Przedawnienie wierzytelności stwierdzonej pozasądowym tytułem egzekucyjnym*, „Problemy Egzekucji” 2002, nr 19 (55), s. 59 i n.; wyrok SN z dnia 22 lutego 1973 r., III PRN 111/72, OSNCP 1974, nr 1, poz. 12; uchwała SN z dnia 20 lutego 1974 r., III CZP 2/74, OSNCP 1975, nr 2, poz. 18.

²⁴ W. Bryl, [w:] F. Błahut (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 1972, s. 286.

²⁵ Zob. wyrok SN z dnia 23 listopada 2011 r., IV CSK 156/11, OSNC – ZD 2013, nr 1, poz. 7; uchwała SN z dnia 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03, OSNC 2005, nr 4, poz. 58; wyrok SN z dnia 17 grudnia 2004 r., II CK 276/04, OSNC 2004, nr 4, poz. 58.

związana ze wzmocnieniem oraz ochroną pozycji wierzyciela, a także zapewnieniem większej elastyczności rozpatrywanej pod kątem obrotu wierzytelnościami. Przenosząc rozważania Sądu Najwyższego zawarte w powyższym wyroku na grunt celów oraz funkcji postępowania klauzulowego należy stwierdzić, iż tezy wyprowadzone na gruncie przedmiotowej sprawy uzasadniają wstrzymanie biegu przedawnienia poprzez wniesienie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Jak zostało wspomniane wcześniej, postępowanie klauzulowe jest postępowaniem odrębnym od właściwego procesu oraz postępowania egzekucyjnego, nawet pomimo umiejscowienia przepisów klauzulowych w części k.p.c. dotyczącej egzekucji. Nadanie klauzuli wykonalności następuje, co do zasady, na wniosek wierzyciela, a prowadzenie egzekucji bez tytułu wykonawczego jest niedopuszczalne, stąd należy uznać, że jej uzyskanie jest absolutnie konieczne i niezbędne dla realizacji obowiązków oraz uprawnień rozstrzygniętych przez sąd w procesie. Sąd, rozstrzygając daną sprawę, zobowiązuje dłużnika do zaspokojenia określonej wierzytelności lub zachowania się w określony sposób. Niespełnienie zobowiązań nałożonych orzeczeniem sądu powoduje, iż wierzyciel dążący do zaspokojenia roszczeń musi skierować sprawę do egzekucji, *ergo* wszczęcie postępowania klauzulowego następuje z przyczyn wymuszonych poprzez zachowanie dłużnika. Spełnione są przez to przesłanki uznania wniosku o nadanie klauzuli za czynność przerywającą bieg przedawnienia, zwłaszcza w kontekście funkcji kontrolnej sądu klauzulowego oraz celu postępowania, jakim jest ustalenie zdatności tytułu egzekucyjnego do realizacji w drodze przymusu. Wniosek o nadanie klauzuli powinien zostać rozpatrzony w ciągu 3 dni, ale doktryna dopuszcza przedłużenie tego terminu w przypadkach, w jakich konieczne może być rozstrzygnięcie aspektów merytorycznych danego tytułu egzekucyjnego²⁶. Stanowi to dodatkowy argument na rzecz przyjętej tezy o przerwaniu biegu przedawnienia, gdyż sąd klauzulowy, rozstrzygając merytorycznie relewantne okoliczności sprawy, w sposób naturalny przedłuży postępowanie klauzulowe. Gdyby uznać, że wniosek o nadanie klauzuli nie przerywa biegu przedawnienia, wtedy bezcelowym byłoby polubowne załatwienie sprawy po rozstrzygnięciu sprawy w procesie lub zawieranie ugody sądowej. Wierzyciel ryzykowałby w takiej sytuacji przedawnienie roszczenia, chcąc wyjść naprzeciw sytuacji materialnej i /lub osobistej dłużnika.

Omawiając skutki przelewu wierzytelności, pozostało do przeanalizowania zagadnienie samego następstwa procesowego stron w procesie cywilnym. Należy w tym miejscu przedstawić problematykę dopuszczalności zmian w sferze podmiotowej postępowania, a konkretnie strony legitymowanej czynnie oraz jakie skutki będzie ze sobą niosła taka sytuacja procesowa. Zdaniem S. Włodyki, następstwo procesowe to wstąpienie

²⁶ Zob. I. Gil., P. Gil, *op. cit.*, s. 30; M. Muliński, *op. cit.*, s. 16; R. Sura, *op. cit.*, s. 257; A. Marciniak, [w:] K. Piasecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 506-1088*, Warszawa 2006, s. 645.

podmiotu trzeciego w sytuację procesową jednej ze stron, co jest jednoznaczne ze związaniem podmiotu nowo wstępującego dotychczas dokonanymi czynnościami procesowymi w takim zakresie i stopniu, w jakim czynnościami tymi związana jest strona procesowa, w której sytuację procesową wstępuje podmiot trzeci²⁷. W. Broniewicz, zasadniczo przychylając się do zaprezentowanego stanowiska, zauważa jednocześnie niedociągnięcia terminologiczne przywołanej definicji. Twierdzi on, iż następstwo procesowe stanowi przekształcenie strony procesu w taki sposób, iż na miejsce podmiotu ustępującego wchodzi inny podmiot, przejmując rolę strony postępowania. Definicja ta ma w założeniu stanowić uzupełnienie wyводу S. Włodyki, mianowicie nie obejmuje ona przypadków przystąpienia nowego podmiotu, który będzie istniał w procesie obok dotychczasowych podmiotów. Dzięki takiemu rozumowaniu można wykluczyć z zakresu następstwa prawnego takie sytuacje jak: przystąpienie do długu czy przyjęcie nowego współnika. Takie sytuacje nie kwalifikują się jako następstwo, gdyż nie spełniają ustawowych przesłanek wstąpienia „na miejsce”, czyli całkowitego zastąpienia ustępującego podmiotu przez przystępujący²⁸. Z pojęciem następstwa procesowego oraz cesją wierzytelności jest również związane pojęcie następstwa prawnego, które jest traktowane odrębnie w stosunku do procesu. Następstwo prawne oznacza pochodne wejście jednego podmiotu w sytuację prawną drugiego podmiotu. W tej definicji szczególny nacisk kładzie się na pochodność wejścia w sytuację prawną. Oznacza ona ustąpienie dotychczasowego podmiotu ze swoich praw oraz obowiązków na rzecz nowego²⁹. Takie ujęcie dotyczące następstwa prawnego pozwala wyeliminować z jego zakresu sytuacje przystąpienia nowego podmiotu do istniejącego już stosunku prawnego, jak np. przystąpienie nowego współnika czy też przystąpienie do długu³⁰. Na gruncie powołanych poglądów uzasadniona wydaje się być teza, że osoba trzecia w stosunku obligacyjnym banku i jego dłużnika, odkupująca od przedmiotowego banku wierzytelność wchodzi w pełen zakres praw i obowiązków banku (w zakresie prawa materialnego), a jeżeli mamy do czynienia z toczącym się procesem, to wstępuje w sytuację procesową banku, będąc w pełni związana dokonanymi czynnościami.

Na podstawie powyższych rozważań wiadomo, że bankowy tytuł egzekucyjny stanowi wyjątkowy tytuł egzekucyjny w tym sensie, iż jest on nacechowany asymetrią między stronami w przypadku, gdy mamy do czynienia z zasadą równości, stanowiącej jeden z filarów obrotu cywilnoprawnego. Na mocy wspomnianego orzeczenia TK i dokonanej nowelizacji prawa bankowego nie można już wystawiać BTE, niemniej

²⁷ S. Włodyka, *Podmiotowe przekształcenie powództwa*, Warszawa 1968, s. 56 i n.

²⁸ Zob. W. Broniewicz, *Następstwo procesowe w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1971, s. 16-20.

²⁹ Zob. W. Broniewicz, *op. cit.*, s. 16 i n.

³⁰ Zob. W. Broniewicz, *op. cit.*, s. 17; W. Siedlecki, [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego* Warszawa 1969, t. II, s. 1089.

jednak wierzytelności dochodzone na jego podstawie nadal są przedmiotem obrotu oraz wywołują skutki prawne. Na gruncie poglądów związanych z następstwem prawnym oraz procesowym wnioskiem nasuwającym się *prima facie* jest fakt, iż każdy podmiot nabywający wierzytelność objętą BTE korzysta z dokonanych przez bank czynności prawnych oraz procesowych, czy to przed wszczęciem procesu właściwego lub jego trakcie, z nadaną klauzulą wykonalności i wszczętą egzekucją lub przed jej wszczęciem. W tym modelu rozumowania decydującą rolę pełniłby sąd klauzulowy, który wydając klauzulę na cesjonariusza, sprawdzałby jedynie skuteczność dokonanej transakcji. Tym samym możliwe byłoby płynne i szybkie przekształcenie podmiotowe po stronie wierzyciela, a w konsekwencji dalsze prowadzenie egzekucji lub jej wszczęcie. Tak ujmowane następstwo oraz jego skutki mogłoby być uzasadnione w przypadku postępowania egzekucyjnego, gdyby ograniczyć się jedynie do przepisów k.p.c. i potraktować absolutnie literalnie brzmienie przepisu art. 788 oraz 789 k.p.c., które nie dokonują rozróżnienia możliwości wydania klauzuli wykonalności na nowego wierzyciela w zależności od rodzaju tytułu egzekucyjnego, jeżeli doszło do zmiany podmiotowej podmiotu uprawnionego. Takie rozumowanie stanowi jednakże drastyczne uproszczenie, które nie uwzględnia odmienności bankowego tytułu egzekucyjnego względem innych tytułów i mogłoby prowadzić do nadmiernego rozszerzenia kompetencji przyznanych wyłącznie bankom na rzecz nabywców wierzytelności bankowych.

Dla ostatecznej konkluzji w kwestii skutków sfery materialnoprawnej i formalnoprawnej należy sięgnąć do ugruntowanego w tej materii orzecznictwa Sądu Najwyższego. Ze względu na sytuację procesową cesjonariusza najbardziej doniosłym orzeczeniem jest uchwała SN z dnia 2 kwietnia 2004 r., o sygn. III CZP 9/04³¹. Na zadane przez sąd odwoławczy pytanie o możliwość nadania klauzuli wykonalności na rzecz niebędącego bankiem nabywcy wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym podjęta została uchwała w następującej treści: „Niedopuszczalne jest nadanie na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. klauzuli wykonalności na rzecz niebędącego bankiem nabywcy wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym, także po zaopatrzeniu go w sądową klauzulę wykonalności”. Warty podkreślenia ze względu na stabilność i ciągłość zaprezentowanego poglądu sądu jest fakt, iż sąd odwoławczy zauważył zbieżne stanowisko Sądu Najwyższego, ale w sprawie dotyczącej bankowego tytułu wykonawczego istniejącego przed wprowadzeniem obecnie obowiązującej ustawy Prawo bankowe³². Z powyższych względów sąd odwoławczy uznał, iż nie jest jasne, czy *lege lata* jest możliwe nadanie takiej klauzuli, skoro nie ma zróżnicowania tytułów egzekucyjnych w przepisach klauzulowych wspomnianych wcześniej. W cytowanej uchwale SN odniósł się do

³¹ Uchwała SN z dnia 9 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04, OSNC 2005, Nr 6, poz. 98.

³² Zob. uchwała SN z dnia 18 kwietnia 1996 r., III CZP 194/95, OSNC 1996, nr 7-8, poz. 101.

wcześniejszego orzecznictwa uzasadniając, iż zawarta tam argumentacja znajduje uzasadnienie nawet na gruncie zmienionego prawa. W pierwszej kolejności SN podkreślił, iż wystawienie BTE stanowi wyłączny przywilej banków, ułatwiający dochodzenie roszczeń związanych z czynnościami bankowymi³³. Ten szczególny i wyjątkowy przywilej ma polegać na odstąpieniu od przeprowadzania postępowania rozpoznawczego, gdyż co do zasady prawa oraz obowiązki są rozstrzygane przez sąd w ramach procesu. Pogląd uznający umożliwienie nadawania klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz wierzytelności stwierdzonej tym tytułem oznaczałoby *de facto* rozszerzenie przywileju przyznanego tylko bankom na wszystkich nabywców takiej wierzytelności. Zdaniem Sądu byłoby to nie do pogodzenia z kwalifikowanym i wyjątkowym charakterem omawianego przywileju. W konsekwencji należy uznać, iż przepisy Prawa bankowego określające przesłanki sporządzenia i skuteczności BTE stanowiły *lex specialis* w stosunku do przepisów k.p.c. Na podstawie wystawionego bankowego tytułu egzekucyjnego może być prowadzona jedynie egzekucja wierzytelności bankowej i tylko na rzecz banku, po skutecznym wystąpieniu przez ten bank o nadanie na jego rzecz sądowej klauzuli wykonalności. Argumentem podnoszonym przeciwko takiej wykładni przepisów jest znikoma różnica w sytuacji prawnej dłużnika w sensie prawa materialnego oraz prowadzonej egzekucji, lub też uznania, że sąd klauzulowy, dokonując niezbędnej kontroli stanu prawnego, podejmował decyzję o nadaniu klauzuli, a więc uznawał roszczenie za skuteczne. Choć zarzuty te mogłyby zostać uznane za uzasadnione na gruncie wcześniejszych rozważań, to nieuwzględniona zostaje specyfika postępowania z bankowym tytułem egzekucyjnym. Co więcej, pojawił się również zarzut o prawdopodobieństwo istnienia dwóch tytułów wykonawczych, jeżeli nabywca wierzytelności zostanie zmuszony do prowadzenia procesu przeciwko temu samemu dłużnikowi. Ten zarzut zostaje przez SN nieuwzględniony zważywszy na istnienie stosownych powództw przeciwegzekucyjnych. Wywód Sądu Najwyższego w tej sprawie nie budzi wątpliwości i implikuje konieczność wszczynania procesu przez nabywcę wierzytelności objętej BTE. Warto zauważyć, iż nie tylko podważone zostają przepisy zezwalające na przekształcenia podmiotowe w egzekucji, ale ponadto przepisy dotyczące przelewu wierzytelności, a w konsekwencji sytuacja procesowa nabywcy wierzytelności jest dalece słabsza od tej, w którą wstąpił na miejsce banku.

Z punktu widzenia skutków materialnoprawnych cesji wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym najbardziej doniosłym zagadnieniem jest skuteczność przerwania biegu przedawnienia w momencie, w którym zostało wszczęte postępowanie

³³ Por. uchwała SN z dnia 25 marca 1992 r. III CZP 20/92, OSP 1994, z. 1, poz. 3 i wyrok SN z dnia 15 lutego 1995 r. II CRN 165/94, OSNC 1995, nr 6, poz. 101; uchwała SN z dnia 18 kwietnia 1996 r., III CZP 194/95, OSNC 1996, nr 7-8, poz. 101; uchwała z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 48/03, OSNC 2004, nr 10, poz. 155.

klauzulowe bądź egzekucyjne na rzecz banku, a następnie wierzytelność została zbyta na rzecz innego podmiotu niebędącego bankiem (np. fundusze sekurytyzacyjne). Tę materię Sąd Najwyższy rozstrzygnął w uchwale z dnia 29 czerwca 2016 r.³⁴ Zgodnie z jej treścią „Nabywca wierzytelności niebędący bankiem nie może powoływać się na przerwę biegu przedawnienia spowodowaną wszczęciem postępowania egzekucyjnego na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności (art. 123 § 1 pkt 2 k.c.)”. W uzasadnieniu tej uchwały SN stwierdził, że obok powołanych i omówionych wcześniej zagadnień, tj. kwalifikowany i wyjątkowy charakter BTE, przerwanie biegu przedawnienia przez wniosek o nadanie klauzuli wykonalności oraz skutków cesji wierzytelności, iż przerwanie biegu przedawnienia na podstawie art. 123 § 1 pkt 1 k.p.c. następuje, co do zasady, tylko pomiędzy stronami postępowania, jeżeli z istoty łączącego je stosunku prawnego wynika, że są materialnie zobowiązane lub uprawnione, a więc skutek przerwania zachodzi tylko w podmiotowych i przedmiotowych granicach czynności podjętej przez wierzyciela. Wniosek o wszczęcie egzekucji wywołuje zatem skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia wtedy, gdy pochodzi od wierzyciela wskazanego w tytule egzekucyjnym, na rzecz którego została wydana klauzula wykonalności. Skutki prawne postępowania egzekucyjnego wszczętego na podstawie bankowego tytułu wykonawczego związane są tylko z podmiotami w nim uczestniczącymi na podstawie tego tytułu w granicach podmiotowych i przedmiotowych ukształtowanych treścią klauzuli wykonalności. Nabywca wierzytelności niebędący bankiem nabywa ją w swym zakresie zbieżnym z wierzytelnością banku zbywającego, ale nie wchodzi w jego sytuację prawną oraz procesową, gdyż czynności banku zostały podjęte w celu dochodzenia wierzytelności, zaś nabywca może wykorzystać BTE jedynie w zakresie uzasadnienia swojego żądania. SN ponadto dostrzega, iż przyjęcie jako niedopuszczalne sytuacji prowadzenia egzekucji na podstawie BTE na rzecz innych osób, z wyjątkiem cesji na rzecz innego banku, to również skutki materialnoprawne wszczętych czynności dotyczą wyłącznie tego konkretnego wierzyciela, a nabywca wierzytelności niebędący bankiem nie może się na nie powołać, odpierając ewentualny zarzut przedawnienia roszczenia. Zważywszy na całość powyższych rozważań należy stwierdzić, że bankowy tytuł egzekucyjny – jego wykorzystanie w procesie cywilnym, egzekucji, obrocie handlowym – nastroczał wiele problemów natury interpretacyjnej, a także w zakresie jego oddziaływania na poszczególne instytucje procesu cywilnego, jak np. wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, prawa cywilnego materialnego np. przedawnienie oraz skutków związanych z przekształceniami podmiotowymi w ramach dochodzenia należności z tego tytułu. Z punktu widzenia obrotu gospodarczego niewąt-

³⁴ Uchwała SN z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 29/16, [http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/III %20CZP%2029-16.pdf](http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/III%20CZP%2029-16.pdf) [dostęp 2017-03-24].

pliwie za słuszne należy uznać rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego uchylające BTE jako środek drastycznie naruszający zasadę równości stron, stanowiącej podstawę stosunków cywilnoprawnych. Orzecznictwo oraz doktryna prawa wielokrotnie wskazywała, iż BTE jest instytucją pozbawioną realnych podstaw do funkcjonowania. Niemniej jednak tytuły te znajdowały się oraz nadal znajdują się w obrocie, a zważywszy na wyjątkowość tego rozwiązania, jego rola była stopniowo ograniczana poprzez niedopuszczenie do korzystania z niego przez podmioty niebędące bankami. Wykładnia kierowana zasadą co „ustawodawca chciał, powiedział, czego nie powiedział, nie chciał” (*quod voluit dixit, quod non dixit noluit, idem dixit quam voluit*), dokonała przełamania skutków następstwa prawnego oraz procesowego, pozbawiając nabywców takich wierzytelności prawa do nabycia statusu równorzędnego bankom. Ostatnią rzeczą wartą podkreślenia jest fakt, że powyższe ograniczenia dotyczą jedynie podmiotów niebędących bankami. W uzasadnieniach przywołanych uchwał można odnaleźć, że bank-nabywca może korzystać z praw banku-zbywcy na tych samych warunkach. Jednakże biorąc pod uwagę rozważania Sądu Najwyższego *a propos* wniosku o wszczęcie egzekucji oraz warunków skuteczności BTE, taki pogląd uznać należy za nieuzasadniony. Podstawą wydania BTE jest czynność bankowa podjęta z bankiem-wystawcą tytułu, co ogranicza zakres podmiotowy do, co do zasady, jednego podmiotu (można w mojej ocenie zaliczyć do nich inne podmioty np. w drodze przekształceń oraz fuzji banków lub też wystawienie BTE przez syndyka masy upadłości danego banku). Natomiast wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie bankowego tytułu wykonawczego także jest ograniczony podmiotowo oraz przedmiotowo, o czym była mowa wcześniej.

Chociaż nie jest niedopuszczalne nabycie wierzytelności objętych BTE, to bardzo wątpliwym pozostaje fakt ewentualnej opłacalności takich transakcji w sytuacji, gdy nie można wejść w pełnię praw procesowych oraz materialnych banku (zbywcy) i przeprowadzić sprawniej egzekucji na swoją rzecz lub narażając się na zarzut przedawnienia roszczenia.

Bibliografia

Akty prawne

- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1822).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. 1997 nr 140 poz. 939).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo Bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo Bankowe (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 128).

Orzecznictwo

- Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 31 października 1991 r., I ACr 262/91, OSA 1992, nr 5, poz. 41.
- Uchwała SN z dnia 5 lipca 1974 r., III CZP 25/74, OSNCP 1975, nr 1, poz. 2.
- Uchwała SN z dnia 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88, OSP 1990, nr 8, poz. 301.
- Uchwała SN z dnia 18 kwietnia 1996 r., III CZP 194/95, OSNC 1996, nr 7-8, poz. 101.
- Uchwała z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 48/03, OSNC 2004, nr 10, poz. 155.
- Uchwała SN z dnia 29 czerwca 2016, III CZP 29/16,
[http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/III %20CZP%2029-16.pdf](http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/III%20CZP%2029-16.pdf), dostęp 2017-03-24.
- Uchwała SN z dnia 9 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 98.
- Uchwała SN z dnia 25 marca 1992 r. III CZP 20/92, OSP 1994, z. 1, poz. 3.
- Uchwała SN z dnia 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03, OSNC 2005, nr 4, poz. 58.
- Uchwała SN z dnia 20 lutego 1974 r., III CZP 2/74, OSNCP 1975, nr 2, poz. 18.
- Uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 kwietnia 2015 r., sygn. P 45/12, isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid...?id=WDU20150000559&type=1; dostęp 2017-05-27 r.
- Wyrok SN z dnia 22 lutego 1973 r., III PRN 111/72, OSNCP 1974, nr 1, poz. 12.
- Wyrok SN z dnia 23 listopada 2011 r., IV CSK 156/11, OSNC – ZD 2013, nr 1, poz. 7.
- Wyrok SN z dnia 17 grudnia 2004 r., II CK 276/04, OSNC 2004, nr 4, poz. 58.
- Wyrok TK z dnia 14 kwietnia 2015 r., P 45/12, <http://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/7562-kierowanie-przez-banki-wierzytelnosci-do-postepowania-egzekucyjnego-z-pominieciem-sadowego-post/>, dostęp 2017-05-25 r.
- Wyrok SN z dnia 15 lutego 1995 r., II CRN 165/94, OSNC 1995, nr 6, poz. 101.

Opracowania

- Allerhand M., *Kodeks postępowania cywilnego, część druga, postępowanie cywilne i zabezpieczające*, Lwów 1933.
- Bączyk M., [w:] W. Góralczyk (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Broniewicz W., *Następstwo procesowe w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1971.
- Bryl W., [w:] F. Błahuta (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 1972.
- Brzozowski A., [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, Warszawa 2002.
- Gil I., Gil P., *Postępowanie klauzulowe*, Warszawa 2007.
- Gołąb S., Wusiętowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego, część II, postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933.
- Hrycaj A., *Bankowy tytuł egzekucyjny*, Poznań 2002.
- Janiak A., *Nietrafność i nieaktualność orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 maja 1995 r. o zgodności przywilejów bankowych z Konstytucją*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 5.
- Kryński E., [w:] W. Góralczyk (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Lewandowski M., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 4.
- Marciniak A., [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 506-1088*, Warszawa 2006.
- Marciniak A., *Postawa egzekucji sądowej (tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991.

- Mojak J., *Bankowy tytuł egzekucyjny przeciwko spadkobiercom dłużnika*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 11.
- Mojak J., Niezbecka E., *Kontrowersje wokół bankowego tytułu egzekucyjnego*, „Monitor Prawny” 2000, nr 4.
- Muliński M., *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005.
- Rudnicki S., [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki (red.), *Komentarz do kodeksu cywilnego*, księga I, Warszawa 2003.
- Siedlecki W., [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, t. II, Warszawa 1969.
- Sikorski G., *Przedawnienie wierzytelności stwierdzonej pozasądowym tytułem egzekucyjnym*, PE 2002, nr 19 (55).
- Szpunar A., *Glosa do postanowienia SN 16 grudnia 1994 r., I KZP 31/94*, OSP 1996, z. 1, poz. 12.
- Szpunar A., *Uwagi o pojęciu czynności prawnej*, „Państwo i Prawo” 1974, z. 12.
- Sura R., *Bankowy tytuł egzekucyjny*, Lublin 2008.
- Wengerek E., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978.
- Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego. Tom I*, Warszawa 1994.
- Włodyka S., *Podmiotowe przekształcenie powództwa*, Warszawa 1968.
- Zedler F., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2001 r., III CZP 42/01*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 11-12.

